

Motion till riksdagen 2023/24:2546

av **Hans Ekström m.fl. (S)**

En långsiktig, sammanhållen plan för Mälaren

Förslag till riksdagsbeslut

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att fastställa en långsiktig och sammanhållen plan för Mälaren och tillkännager detta för regeringen.

Motivering

Mälaren är Sveriges tredje största sjö till ytan med över 8 000 öar, holmar och skär. Många intressen sammanflätas genom Mälaren, exempelvis genom dricksvattenförsörjning, transportleder, fiske, rekreation och avlopp. Tillrinningsområdet är stort och utgör en tjugondel av Sveriges yta och omfattar bland annat delar av Bergslagen. Ungefär två miljoner människor får sitt dricksvatten från Mälaren. Sjön är Sveriges största dricksvattentäkt och tar även emot vatten från några av Sveriges största reningsverk. Tillgången på vatten är mycket stor och det är bara en bråkdel av Mälarens utflöde till Östersjön som renas till dricksvatten. I takt med klimatförändringar och tillväxt av befolkningen behöver vi därför fastställa en långsiktig och sammanhållen plan för Mälaren.

Mälarens första vattendom kom 1941 och sjön började regleras 1943 i syfte att motverka översvämningar av jordbruksmark, att höja de låga vattenstånden för minskad risk för fartyg att gå på grund samt att undvika saltvatteninträngning. Vattendomen från 2015 bygger på en regleringsstrategi som togs fram inom Slussenprojektet och har på samma sätt, vid sidan av hänsyn till olika intressen för Mälaren, huvudsyftet att minska risken för översvämning runt Mälaren, minska risken för låga vattennivåer samt förhindra saltvatteninträngning.

Klimatet förändras och med detta följer ökad nederbörd, ändrade flöden och en global havsnivåhöjning. Enligt SMHI:s beräkningar antas världshaven stiga uppemot en meter från 1990 års nivåer till slutet av detta sekel. Haven förväntas därefter stiga än mer och enligt internationell forskning kan det röra sig om ett intervall på två till fyra

meter till år 2200. Samtidigt ligger Mälarens vattennivå idag ca 0,7 meter över Saltsjön, räknat som årsmedelvärde för den senaste tioårsperioden. I ett varmare klimat stiger vattentemperaturen och perioden med istäcke kommer att minska. Detta kommer att påverka Mälarens ekosystem, men även råvattenkvaliteten och kostnaden för att rena Mälarens vatten till dricksvatten av god kvalitet. Förändrad tillrinning och ökning av skyfall ger ökad risk för försämrade råvattenkvalitet på grund av att skyfall ökar ytavrinningen med mer föroreningar och näringsämnen som spolats ut i Mälaren.

Tidsperspektiven är relativt långa, men problem med råvattenkvaliteten kan uppkomma redan under innevarande sekel. Samtidigt beräknas befolkningen öka påfallande i Stockholms- och Mälarenregionen under kommande halvsekel. Den regionala tillväxten kommer också att kräva utbyggd infrastruktur för vattenproduktion, avloppsvattenrening samt avfallshantering. Med en ökad befolkning följer även en ökad sjöfart med förväntat ökade gods- och persontransporter på Mälaren. Ökad sjöfart leder i sin tur bland annat till ökade risker för olyckor med spill, spill av lastrester, fartygsavfall, toalettavfall och barlastvatten med införsel av invasiva arter.

Klimatförändringarna kommer således att ge risk för inströmning av saltvatten samt förändrad markavrinning och tillflöden till Mälaren, förutom en permanent höjd havsnivå och högvatten. Båda dessa mekanismer påverkar vattnets kvalitet. Detta innebär även direkta och indirekta risker och möjliga konsekvenser för till exempel lågt liggande bebyggelse, infrastruktur, näringsverksamhet och naturmiljö kring Mälaren och Saltsjön och i skärgården. Länsstyrelserna har till exempel tagit fram tre olika spår för hur detta kan hanteras på lång sikt, någon gång bortom 2100, där Mälaren tillåts att återgå som havsvik, där Mälaren höjs i samma takt som havet eller där barriärer och vallar byggs i skärgården. Oavsett vilket alternativ som väljs kommer konsekvenserna att bli mycket stora.

Mälaren och dess omgivning representerar vitt skilda värden. Distinkta och betydelsefulla avvägningar kommer därför att behöva göras. Dessa värden bör tydliggöras och prioriteras även där dessa är svåra eller omöjliga att förena. Valet av lösningar för framtiden har betydelse redan idag, bland annat gällande bebyggelseplaneringen. Frågeställningarna, planeringen och arbetet rymmer många behövliga aspekter kring klimatprognoser, system- och konsekvensanalyser, samhällsekonomiska prövningar, juridiska aspekter liksom Stockholms- och Mälarenregionens förväntade demografiska och ekonomiska utveckling. Förväntningarna på Mälarens intressekommuner och regioner behöver även följas upp och vid behov förtydligas för framtida åtgärder. Eftersom frågan är komplex behövs en bred ansats där vägen framåt och ansvarsförhållanden tydliggörs. En långsiktig sammanhållen plan för Mälaren behövs.

Hans Ekström (S)

Ingela Nylund Watz (S)

Lena Johansson (S)

Sanne Lennström (S)